

ТРИЗНІВНИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT** **UKRAINIENNE**

Число 45 (499) Рік вид. XI. 17 листопада 1935 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 17 листопада 1935 року.

Київські «Вісті» з 30 жовтня с. р. приносять постанову ради народніх комісарів СССР, яка на цей раз вмішалася у фінансові справи всього лише Харківської області, де знайдено «стягування ряду незаконних податків і зборів».

І докладно при тому перераховуються всі ті незаконності у відношенні не тільки комерційних підприємств то-що, а й українських селян, за інтереси яких так енергійно заступилася московська центральна влада, виступаючи проти місцевої влади на Україні.

Знайдено, між иншим, що харківські міський та фінансовий відділи незаконно робили «надвишки при продажу насіння колгоспникам», що «додатково стягувалося з колгоспників по 90 коп. з кілограма продаваного масла, 7 проц. з виторгу за фрукти то-що...»

І постановлено в Москві, що «всі ці порушення совітських законів і фінансової дисципліни могли мати місце через відсутність належного керівництва роботою місцевих фінансових органів з боку народнього комісаріату фінансів Української сов. соц. республіки...»

Стара якась пісня чується в цьому ході совітської Москви. Це нам пригадує, як московські царі тако-ж «боронили» українське населення од «сваволі» гетьманів та од «тягару податків» до української скарбниці.

Не будемо входити тут в суть тих дійсних чи видуманих не порядків у Харкові, але не можна не встановити, що в цьому випадку мос-

ковська совітська влада полізла в архиви до московських царів по методи «прибирання кь рукамъ».

Чи не злбною іронією являється ще цей випадок і над «самою досконалою» конституцією совітського союзу: існують «добровільно» об'єднані окремі, «незалежні й цілком самостійні» республіки, а в них центральний московський уряд вмішується навіть у базарну торгівлю окремих міст.

Підкреслює цей випадок ще один раз всю фікцію паперової незалежності совітської України і так наглядно показує, до якої міри все життя на Україні, у всіх його галузях прив'язано до Москви, без якої фікційні органи місцевої влади на Україні з такими назвами, як українські народні комісаріати й т. д., не можуть самі ні в чому проявити своєї ініціативи.

Показує цей випадок тако-ж і на ту боротьбу, яка йде ввесь час між совітською Україною і Москвою, між українськими комуністами і московськими.

Перевага поки-що за Москвою. Але твердо віримо, що прийде момент, коли розпружені українські національні сили розірвуть московські пута і край наш знайде справжню незалежність, дійсну самостійність у власній, вільній, національній Українській Державі.

* * *

Останнім часом у пресі знову инколи промайне ім'я сумної пам'яті бувшого гетьмана Скоропадського, що так неславно записався в новітній історії України.

У «своїй», «гетьманській» пресі, — що до недавна обм'яувалася слабенькими виданнями в Галичині й Америці, особливо в Америці, тоб-то там, за океаном, де через велику віддаленість наші люде не досить поінформовані про ту неfortunну ролю, яку бувший гетьман загра в Україні в 1918 році, — знаходимо, звичайно, агітаційні статті й саморекламу, а в чужій пресі тако-ж і такі жалюгідні речі, як статті про судові процеси.

Ці останні звістки забивають ще кілька гвіздків до вже закритої політичної домоєини бувшого гетьмана, а ті з «своєї» преси на нікого вже не мсжуть зробити бажаного видаецям вражіння.

Лише цими днями промайнула українською пресою звістка, що п. Скоропадського залишили ще двоє його найближчих спієробітників.

І не будемо вже говорити про те, що навіть сам ідеолог українського монархізму, покійний нині В. Ліпінський, незадовго перед смертю тако-ж одвернувся був од бувшого гетьмана.

А пропаганда бувшого гетьмана не досягає своєї цілі тому, що українському народові не треба пригадувати, як з чужої ласки Павло Скоропадський взяв був у руки гетьманську булаву, і то не для належного влаштування долі свого народу, не для розбудови Держави Української, яку по сотках літ неволі нарешті був одновив собі український народ, а лише для врятування од большевиків «частини Росії», щоб знову при першій нагоді приєднати її до «єдиної і неділимої».

Українському народові не треба тако-ж пригадувати, як спеціально виданим законом справжньої влади Української Держави — Української Народньої Республіки — бувшого гетьмана, що зрадив свій народ, проголошено було по-за законом.

І за кого треба, дійсно, приймати український народ, щоб могли осмілитися ще раз іти до нього... із своєю кандидатурою в гетьмани?

Мало того, бувший гетьман Скоропадський займається в міру своїх сил і можливостей тако-ж пропагандою і в де-яких чужоземних державах на предмет зискання прихильної опінії що-до свого повороту «на український престол», як ніби він має якісь законні підстави до повороту до влади на Україні. Законним, легальним урядом України являється Уряд Української Народньої Республіки, який єдино може представляти Україну в цю хвилю закордоном.

Нема що казати про всю неповажність тих заходів бувшого гетьмана, які являються ще одним додатком до того роду авантур і спекуляцій на українській справі, як авантюра відомого те-ж «гетьмана» Полтавця-Остряниці й т. д.

Не без певного почуття неприємности приходиться згадувати ще раз про подібні речі. Але кожна справа, кожна людина, як і кожна річ мусить займати своє місце.

І ми в даному випадку з цілим натиском мусимо показати відповідній особі те місце, на яке вона сама себе поставила і на якому її безповоротно припечатала історія.

Пам'яті О. Саліковського

22 листопада 1935 року минає десять літ з дня смерти Олександра Саліковського. Годиться нам в ці десяти роковини його смерті згадати про нього, і саме на сторінках «Тризуба», якого прихильником і співробітником, на жаль, не довгий час, аж до своєї передчасної смерті він був. Згадати не тільки через те, що треба заховувати пам'ять про тих, що, виконавши чесно свої обов'язки перед нацією, одійшли од нас. Згадати про цю світлу постать належить і через те, що життєвий шлях і життєва діяльність О. Саліковського за тих часів, які ми переживаємо, дають надзвичайно цінний і цікавий матеріал для міркування і висновків.

Через багато етапів проходив життєвий шлях О. Саліковського, але завжди змагався він вернутися і присвятити свої сили й енергію служенню нації і громадянству — лише на одній ділянці, яку вважав він своїм справжнім покликанням. Цим його покликанням, цією ділянкою, в якій він залишив незатертий слід, була служба нації пером.

О. Саліковський був журналістом з ласки Божої. Не тим журналістом, яких витворили повенні часи, коли що далі, то більше саме поняття свободи преси стає зайвим пережитком, а журналістом, що був лицарем волі слова, журналістом, що розумів свою діяльність, як служення нації. Скажуть нам, що таке трактування праці журналіста було можливим лише в сантиментальному дев'ятнадцятому віці, що за наших часів воно являється зайвим анахронізмом. Але чи набірають писання сучасних журналістів, які і своїми темами і своїм викладом пристосовуються до чийхсь вимог, того морального авторитету і значіння, які мали писання журналістів довоєнних сантиментальних часів? Журналістів того типу і стилю, до яких належав і О. Саліковський.

Розуміючи свої завдання, як проголошення і проповідь в друкованому слові того, що він уважав правдою, О. Саліковський все своє життя проводив боротьбу за свободу слова. Він боровся за неї в умовах російської дореволюційної дійсности, коли червоний олівець цензора, грошеві штрафи і конфіскації — все разом загрожувало існуванню вільного слова. Його колись популярна і авторитетна газета «Кієвські отклики» за часів першої революції мусіла в непосильній боротьбі припинити своє існування. Провадив він цю боротьбу за право журналіста говорити те, що він вважає правдою, в умовах відродженої польської державности, як редактор «Української Трибуни», «Трибуни України», як співробітник «Діла». Йому довелося перейти через закриття «Української Трибуни», через різні мало приємні ускладнення, які викликали його статті в тих органах, де він друкувався, ускладнення, очевидно, не з вини відповідних редакцій. Він провадив цю боротьбу за волю слова в період української революції проти своїх і проти чужих. Редагуючи за часів Директорії «Трибуну» в Києві, яка дозволяла собі мати свої позиції відносно доцільности окремих кроків тодішньої нашої влади, він не один раз наражався на неприємні розмови з вищими урядовими чинниками.

З другого боку, проводячи цю газету виразно в антибольшевицькому напрямі, він, при очевидній неминучості евакуації Директорії з Києва, після приходу до Києва большевиків наражав себе на небезпеку значно поважнішу, ніж неприємні розмови. Проте скрізь і завжди при кожних умовах він провадив боротьбу за право журналіста говорити правду.

Але це був лише один фронт його боротьби. Знав він боротьбу і на іншому фронті. Розуміючи високо завдання преси, ніколи він не допускався до приниження її до вимог бруку і вулиці. Він був органічним ворогом використання преси для дешевої сенсації, для особистої боротьби. Він розумів завдання преси не так, як розуміють його тепер багато і багато органів.

Чи не є особливо цінним і важливим у такі часи, як теперішні, оновити в нашій громадській свідомості пам'ять про того, хто чесно й непохитно, не схиблюючи і не звертаючи, пройшов тернистий шлях журналіста? Того, хто вмів придбати і піднести авторитет і пошану до друкованого слова. Того, хто на сторожі інтересів покривдженої й пригнобленої нації поставив слово.

В. Садовський.

«Чи не час поговорити про поневолені народи ССРСР?»

Під таким гаслом відбувся у Парижі мітінг, улаштований «Комітетом Націоналістів департаменту Сени». На мітінг, що відбувся в переповненій залі, було запрошено й представників поневолених Московією народів, які й з'явилися в досить значній кількості.

Першим говорив голова зборів п. Бернардіні, що значний уступ своїй промові присвятив Україні, і сказав де-кілька слів про Грузію та інші поневолені народи. Головним докладчиком був відомий правий журналіст п. Роберт Валері-Радо. Того-ж дня в газеті *Ami du Peuple* ним підписано було блискучу статтю на тему: «Поговоримо трохи про Україну...»*) Тут, на мітіngu, протестуючи проти політики свого уряду, осуджуючи зближення з совітами, поборюючи політику санкцій супроти Італії, промовець обурюється, що Літвінов виступає в обороні покривдженої Етіопії. Нехай би він згадав про Україну, про Кавказ і т. д.... І п. Валері-Радо широко цитує торішній мемуар Уряду УНР до Ліги Націй, і особливо ті місця його, що яскраво говорять про те, як Москва визнала Україну і сама-ж її окупувала, як окупувала пізніше й Грузію... Багато ще терпких слів почули присутні і на адресу сучасних керівників Ліги Націй, масонів і особливо проти совітів... Далі говорив полковник Мельо та секретарь Комітету. В усіх цих промовах висловлювалися палкі симпатії до Мусоліні, скептичне відношення до Ляваля, бранця лівих, і суто вороже ставлення до всіх лідерів останніх...

Несподівано голова пропонує присутньому проф. Шульгину, що сидів у перших рядах, взяти слово, як офіційному представникові України. Авдиторія зустріла промовця рясними оплесками. Беручи слово, п. Шульгін відразу заявив, що він і його приятелі прийшли сюди, щоб слухати, а не говорити. Це мітінг суто французький, де по-між французами обмірковуються поважні міжнародні питання. В цих французьких

*) Статтю ту свого часу (ч. 44-498 з 10. XI) було одмічено прихильно в «Тризубі».

дебатах чужинцям треба лишатися осторонь. Але він користується нагодою, щоб подякувати Комітетові за те, що девізом своїм обрав це речення: «Чи не час поговорити про поневолені народи СРСР?» Коли б і другі партії та групи у Франції зробили те саме, всі ці нагоди були б їм широдячні. Промовець гаряче дякує тим попереднім ораторам, що присвятили уступи своїх промов поневоленим Московію народам, і особливо дякує Валері-Радо за його прекрасну статтю і ті слова, що він сказав на нашу адресу в своїй промові.

Ви, — каже далі промовець, — лишили нам самим право ґрунтовно з'ясувати нашу проблему, але ваші слова були остільки точні, ясно і переконуючі, що нічого до них додавати не буду: ви довели вашим слухачам, що Україна супроти всіх міжнародних звичаїв була військово окупована Москвою, що сама її визнала перед тим, як незалежну державу. Україна роками страждає під цим ярмом московським, яке безконечно тяжко гнітить її. (Оплески). Ніщо не змінилося в СРСР за цей рік, а між тим як нас заспокоювали ті, що за всяку ціну хотіли ввести СРСР до Ліги Націй! Все лишилось по старому: терор тільки збільшився; релігійні переслідування так само, каторжний труд лишився у всій своїй силі, а всі так звані реформи — це тільки блеф, створений для Ліги Націй. Нове страшне знущання над народами додано було до того, що вже є: це виселення десятків тисяч з по-під совітських кордонів. Це ставить перед нами страшну проблему виродження цілих націй.

— Різно можна ставитися до Ліги Націй. Одні захоплюються нею й утопічно дивляться на справу, інші зовсім відкидають її. Може все-ж сама ідея добра, злим є тільки виконання. Проти цього ми й боремося. Так, наприклад, що можна сказати проти бажання допомагати чорним? Може рівність між людьми і не існує в природі: коли в документальних фільмах бачимо, як полікезійці чи якісь інші народи лазять по деревах, як вони живуть без жадних вигод, ясно, що про рівність говорити не доводиться. Але справа не в кольорі людської шкіри. І, повторюю, оборона Лігою Націй чорних — цілципових заперечень ніяк викликати не може. Але коли чорні не є нижчі за білих, то, в усякому разі, білі не є нижчі за чорних. А між тим, коли Ліга Націй дбас про етіопів, чому в 1920 році, коли ми, українці, разом із кавказцями ставили свої кандидатури до вступу до Ліги Націй, нас одкинули, бо уряд наші не увялялися їм «сталіми»... Так, про сталість урядів в час завзятої боротьби з ворогом, що захоплював нашу землю, говорять тяжко. Але чому-ж тоді не надумали допомагати тим урядам стати сталіми, чому ніхто не ворухнувся в Лізі Націй, щоб оборонити нас, білих, проти варварського наступу Москви? Чому кинула Ліга Націй все на поталу ворогові? Чи справді треба бути чорним, щоб мати підтримку женеvської установи?» (Оплески).

Далі говорив наш старий приятель маркіз Магалон, що, між иншим, цієї весни прочитав знаменитий виклад про Шевченка і українську поезію. Магалон починає розмову з привіту на адресу голови, а потім звертається «до свого старого друга» п. Шульгіна з гарячим висловом симпатії до цілої проблеми української незалежності і особистої до промоуя.

Римляне говорили, — каже він, — «vae victis!» — «горе переможеним», ми ж говоримо «слава їм!» Вони піднесли свій наріл до боротьби за свободу, вони боролися за свою батьківщину. Ваш час прийде, Україна незалежною буде!

Справжньою овацією відповіла сая на ці палкі слова знамен того промовця. Але... далі вже перейшли до події дня: Етіопії. Магалон поборовав політику санкцій, вимагав повного порозуміння з Італією. Це порозуміння є конечним для Франції на випадок війни, якої найбільше побоюється Магалон. Італія потрібніша, на його думку, Франції, ніж сама Англія.

Оскільки популярними були тут Мусоліні і його країна, остільки-ж Англія в цих правих французьких осередках викликає нині страшну ворожнечу. Але час швидко міняє настрої мас...

Українцям, як і кавказцям і туркестанцям не доводиться брати уча-

сти в цих суперечках як по-між самими французами, так і по-між західними народами. Проф. Шульгіз ясно сказав у своїй промові, що в цій салі представники поневолених народів є тільки г і с т ь м и . Але, що й казати, за добрі слова на їх адресу гості ці були таки щиро вдячні...

Це все-ж симптоматично, що крайні праві кола вже відійшли від захоплення франко-совітським порозумінням. Що правда, вони його завжди кисло приймали, але так голосно й одверто не протестували. Так само, газета «Еко де Парі», права і католицька, що гаряче вітала порозуміння й підштовхувала навіть Ляваля, тут і зовсім змінила курс і совіти лає останніми словами. Кажуть, що й завжди обережний і мудрий Ляваль, що тільки під примусом своїх лівих колег по кабінету погодився поїхати до Москви, нині все більше й більше розчаровується у своєму приятеліві Літвінові...

Чутки ходять, що останній з Женеви хотів заїхати до Парижу, де у нього було стільки... пригод в минулі часи, але не пощастило, — сказали почекати...

Дратує правих те, що совіти всіма силами підтримують «Єдиний фронт», а «Єдиний фронт» мріє тільки про те, щоб звалити Ляваля...

Багато труднощів матиме останній, коли збереться нарешті парламент. А тимчасом наростає злоба, ненависть, вже не тільки проти лівих, але й проти самого режиму.

Мітінг, про який ми оповідаємо тут, не має сам по собі рішачого значіння, а все-ж вияв такої яскравої приязні до нас, як не як, дуже характерний.

Після довгої й палкої промови Магалона, якому на кінці влаштовано грандіозну овацію, слово взяв італійський журналіст Сульоті, який гаряче, під майже безперервні оплески салі, обороняв позицію Італії в сучасному її конфлікті з Англією та Лігою Націй. Цікаво, що цей промовець, особисто близький до міністерства закордонних справ у Римі, а може й до самого «дуче», присвятив цілий уступ своїй промові гострій критиці зовнішньої і внутрішньої політики ССРСР.

На кінець слово взяв п. Алі Акбер бей Топчибаші і коротко освітлив становище в Азербейджані і на Кавказі взагалі. N.

Совітські письменники й журналісти в Празі

(Лист із Праги)

Минулого жовтня місяця гостили в Празі делегацію совітських письменників і журналістів, що прибула до Чехії, щоб оддати візиту чеським журналістам, які їздили до ССРСР. Чехословацька преса звернула увагу на те, що в склад делегації на цей раз входили совітські письменники та ще й з молодого покоління й «иношої формації». Через те, мабуть, поводились вони інакше й говорили інше, ніж попередні совітські гості.

Величезне вражіння на чехів зробив молодий український письменник Іван Микитенко. Про його виступи й численні промови дуже багато писала чеська преса всіх напрямів, лише часописи вперто йменували його «русом», але були й такі, що не ховали від публіки національного походження Микитенка, навіть протиставили його росіянам і відмітили ріжницю культурного виховання цього молодого українця. Подаємо нижче переклад двох дуже цікавих характеристик І. Микитенка, надрукованих у празькому тижднику Pritomnost, ч. 42 з 23. X с. р.

Н. Мельникова-Папоушкова в нарисі «З розмови з совітськими письменниками» присвятила такий уступ І. Микитенкові:

«Найбільше наговорився Іван Микитенко, малий українець з палким темпераментом, аґітист, критик, письменник». Всюду шукав подібностей між чехословацькою й українською культурами. Коли ми йому пояснили, що то є «Співоче т-во празьких учителів», із захопленням зазначив: «Як і в нас співочі товариства». Тому, що дійсно знав про нашу культуру й визволення більше, ніж останні (росіяне), постійно їх навчав. Ідемо автом полем по-під лісом, а Микитенко що-хвили зауважує: «Подивіться тільки, як те поле оброблено! Тільки гляньте на той лісок: сажений, а який густий та чистий!» Чистота була особливо примітна для гостей: говорили про неї під час огляду робітничих домків, бровару чи заводу; була для них не звичайною річчю, а «досягненням». Але вернемося до Микитенка. Його наука не обмежувалась лише життєвими явищами. Коли зайшла річ про «Продажу молоді» (відома чеська опера Б. Сметани), він особливо тріумфував: «Бачите, бачите, тепер ви всі хочете, а коли я вам про це казав перед двома роками, ви носа вернули». Другою особливістю його було те, що він єдиний із усіх розумів, наскільки народньою є наша культура. Коли останні говорили про висоту нашої культури, то халі на увазі тільки європейську культуру; Микитенко-ж розумів її, як культуру народню: «Австрія поводилась із вами так, як із нами царська Росія, тому мусіли ви й ми будувати на свідомості народу». А коли під час одної подорожі шофер спійняв авто та сказав: «В цьому домі народився наш міністер Бенеш», Микитенко озвався: «Яке мілке тут почуття народу, що дивиться на Бенеша, як на героя». Віг був тако-ж першим, що заговорив про чеську граматику й словничок, щоб мати змогу навчитись читати чеські книги й часописи в оригіналі. Природнім завершенням його характеристики були його вірші, про які я вже згадувала на початку. Певне, цікаво буде навести хоч би кінець їх:

«Бо зустрічаються народи
В цих історичних грізних днях,
В боротьбі за розвій і свободу
У них один — єдиний шлях.

Нехай-же сонце ясно сяє
Над синію ваших гір і вод
Нехай цвіте і процвітає
Чехословацький народ!»

Вірші ці подано українською мовою латинкою.

Йозеф Копта там-же вмістив таку замітку: «Особлива проща»(pout'):»

«На банкеті, де вітали совітських письменників та журналістів, мав слово український письменник Микитенко. То була промова, що здивувала всіх чехів докладним знанням їх культурної історії. Устами письменника Микитенка промовляла та Україна, що за царського гніту черпала силу з чеського відродження, Шафарика чистала в оригіналі, а твори свого національного поета Шевченка друкувала в Празі.

Це все потрібно згадати, щоб можна було уявити письменника Микитенка та оповісти про те, як він уночі оглядав празькі пам'ятники. Це була подорож на перший погляд романтична, гідна якогось байронівського мрійника й фантаста. Почалася о годині другій вночі, коли український письменник поїхнув товариську вечірку та винайняв авто на самостійну поїздку. «Завезіть мене, — попрохав шофера-чеха, — до пам'ятника князя Вацлава». За хвили став перед пам'ятником і ніким не турбований оглядав його з усіх боків. «А тепер повезіть мене на Карлів міст», — сказав, скінчивши перший етап своєї подорожі, — хочу поглянути на пам'ятник Івана з Непомуку». Сталося так, як бажав, але шофер-чех не добре розбрався в статуях, що оздоблюють стародавній міст. І ходив український письменник від статуї до статуї, аж нарешті сам

знайшов Івана з Непомук і став перед ним. Його проща тим не скінчилась, наказав везти на Староміську площу до пам'ятника Івана Гуса. На башті староміського ратушу годинник пробив пів на третю, праворуч площі ходив поліціант. Зауважив дивного чоловіка, що ходив навколо пам'ятника туди і там та придивлявся до темної постаті славного проповідника. Було те зацікавлення досить незвичке й поліціант гукає на підозрілу особу: «проходьте, проходьте!» Але особа почала запевняти поліціанта: «З надзвичайною приємністю оглядаю пам'ятник найстатечнішого чеха. Правда! Ми, українці, вашого Івана Гуса дуже любимо». Однак поліціант стояв на своєму і знову запропонував нічному прочанинові, щоб відійшов. «Як мені переконати вас, що я дійсно захоплений повагою до вашого констанцького героя? Адже наш поет Шевченко, такий-же борець за правду й волю, про нього склав надхнену поему». На це вже й поліціант нічого не міг зауважити, безнадійно здвигнув плечима й залишив дивного чоловіка в спокою. А той ще хвильку дивився на Гусів пам'ятник, а коли повернувся до авта, сказав шоферові: «Хотів би сьогоднішню подорож закінчити оглядинами пам'ятника Івана Жижки з Троцнова. Повежіть мене до пам'ятника Івана Жижки».

Шофер охоче згодився й поїхав по празьких вулицях. Часом чув за вухом, а нарешті сплыв біля Масарикова залізничного двірця, виліз з авта й пішов на пораду з поліціантом. Потім повернувся до Жижкова (передмістя), на Жижкові двічі завертав до сліпих вуличок, нарешті з прокльоном повернувся до свого пасажира й почув від нього таку науку: «Так, бачите, дорогий друже! В Празі й досі нема пам'ятника Іванові Жижці з Троцнова. То-ж не гнівайтеся на мене за цей шматок дороги».

Знання нашої культурної історії, яке виказав український письменник в урочистих своїх промовах, було блискуче завершено цією прошею. Хоч і була вона незвичайна, проте була гідна досвідченого знавця нашої національної долі, що почала повертатись на ліпше якраз в українському Києві. Там було висвячено прапор Чеської Дружини. Там нагородили нашу революційну збройна сила, здійснюючи найліпший заповіт Івана Жижки з Троцнова».

А. Я.

3 міжнароднього життя

— Наслідки італо-етіопської війни.

На час, коли писано ці рядки, на всіх фронтах — тиша; в Африці на військовому, в Європі — на дипломатичному.

Чому тихо на театрі військових подій — більш-менш ясно. З сухих коротких італійських комунікатів, з переривчатих і неозначених етіопських повідомлень встає картина, що ненавчливо того, що в Європі звикли звати війною, в Африці немає. Є вислана до Етіопії 300-тисячна італійська армія, озброєна цілою могутньою модерною військовою технікою, яка готова кожної хвили стати до бою і дістати блискучу перемогу. Але їй нема з ким битися: її техніку треба везти на мулах та на верблюдах, а доставивши, нема до чого її прикласти. Етіопи не мають якихось більших міст, фабрик, заводів чи якихось технічних споруджень, що їх можна булоб нищити гарматами чи з аеропланів. А їх велика армія до бою не стає, ходить десь по горах та пушах без обов'язку і без техніки, невідомо де перебуває вдень, а лише вночі, ксли європейським людям спочивати треба, висилає скрізь дрібні загони, непокоїть, нервує, збиває патрулі та варти, перерізує комунікацію, захоплює обози, гурти худоби і т. и. Одно слово, дрібна війна на виснаження, терілля, якою кслись іспанці перемогли не кого иншого, як Наполеона, та яка для італійців у

Етіопії може затягтися на два-три, а то й на десять років. Перспективи для такої бідної відповідно країни, як Італія, непереносні, а може й трагічні.

Тиша на дипломатичному фронті в Європі, як здається, має лише зовнішній характер і при тому тимчасовий. Причини її полягають, поперше, в тому, що, як поясняють у пресі, Муссоліні ще не готовий до того, щоб можна було з ним вести вже зараз доцільні перемовини щодо припинення війни, бо-ж економічні санкції, вирішені у Женеві, розпочнуть свою силу тільки 18 поточного листопаду. А по-друге, затихло на якийсь час усе тому, що на 14 того-ж листопаду припали вибори до англійського парламенту, що їх наслідків мусів вичікувати британський уряд. Щоправда, рішуче всі, в тому числі й той уряд, певні того, що вибори дадуть значну перемогу сучасній урядовій коаліції, що склад уряду, а тим і його політика, змін не потребуватимуть, а все таки поки-що із-за тих виборів уряд і його міністр закордонних справ начеб-то часово залишилися без уповноважень, себ-то не могли братися до якихось більш-менш далеко йдучих кроків не лише у внутрішній, але й у зовнішній політиці.

Як стоїть справа з тим на сьогодні? Як вказано вище—тиша. Але це не означає, що в дипломатичних канцеляріях не варяться якесь міжнародня наша, може навіть і досить крута. Як про те вже говорив свого часу на цьому місці, італо-етіопська війна спільно вдарла по європейських міждержавних взаєминах, захитала їх і поклала початок їх ненавчез-то перетворенню. Процес цей ще незакінчений, не цілком навіть виявлений, а втім де-які лінії його вже й зараз до певної міри наочно елюються перед світом.

По-перше, немов перемістилися центри дипломатичного чину, а разом з тим і центри дипломатичної уваги. Перед африканською війною центром чину був Париж, центрами уваги — Середня, Східна та Балканська Європа. Там французька дипломатія ставила великі мурі, які мали забезпечити в Європі замирення, затримуючи в ній status quo, досягнене Версальським та іншими договорами. Ставилися ті мурі солідно й матеріялями для них були численні й поважні пакти, як східний, середньо-європейський, балканський та інші, а цементом мав бути пакт загально-європейський, колективний, під егідою Ліги Націй та за гарантією великих держав. Де все це тепер? З того, як справедливо зауважив у своєму експозе перед парламентом чехословацький міністр закордонних справ, залишилися лише останки у подобі франко-совітського, ще не ратифікованого пакту, з умовного погодження совітсько-чехословацького та з незалагодженого й досі договору совіто-румунського. Про ширші пакти на Сході Європи вже не говорять, про пакт дунайський так само говорити перестали, а про колективний пакт впрост забули, наче й думок про нього ніколи жадних не було. Все це одійшло на другий, третій, на далекий план і згадують про те хіба що де-хто з дуже в тому заінтересованих у Середній Європі та ще — в заінтересованій Москві.

Центри уваги перекинулися на південь та на схід, бо й центр дипломатичного чину перейшов на захід — з Парижу до Лондону. Разом з тим і методи дипломатичної праці прибрали інший характер. Як відомо, англійці, в одміню від французів, мають нахил працювати без означеної та далеко майбутньої загальної схеми, а од факту до факту, творячи схему вже з перейдених фактів, коли вони до того надаються. А з серед фактів вони зачинають з тих, що до них найближчі. Так і тепер. Цілий дипломатичний чин спрямовано з Лондону, в першу чергу, до Середземного моря, де загрожені їх найпекучіші інтереси та де виросла й загроза європейської війни. Внаслідок того, як подають у пресі, вже й утворився там новий і дуже поважний факт, у подобі англо-французького, англо-іспанського й англо-грецького погоджень щодо розподілу сил і дислокації на Середземному морі. На заході його Англія замає Гібралтар ще на два ключі, бо погодилася що-до Танжеру і дістала від Іспанії нову базу в Цеуті, а по потребі, у певних випадках, од французів право користатися базами на європейському березі — Тулоном, а на африкан-

ському — Бізертою. На сході-ж вона погодилася з Грецією, бази яко допомагають їй остаточно замкнути Суецький канал, не замикаючи його самого, й паралізувати італійську чинність в її Додеканосі. Італію в тих погодженнях неначеб-то й не названо, але її мрія про Середземне море, як про mare nostrum, справді відсунута до площини чистих мрій. Це перший реальний наслідок од її війни в Африці, яку вона так невчасно і так нещасливо почала.

Другий факт твориться чи вже й утворився в істотному близькому для Англії місці, а саме на Рейні, куди згідно з виразом Стенлі Балдвіна, пересунулися з Ламаншу англійські кордони. Тут англійська дипломатія, пам'ятаючи й про свої інтереси, дала найбільшу, яку могла, компенсацію Франції, ствердивши ще раз і остаточно свою Локарнську гарантію допомогти і давши Франції вільну руку в її майбутніх пересправах з Німечкою що-до взаємних контингентів сухоподільного війська в обох державах. Це другий наслідок африканської війни, бо інакше без Італії так, так мовлять, нове Локарнське погодження статися не могло б.

Третій факт і третій наслідок мусів би бути застосований до Середньої та Східньої Європи. В якій подобі він з'явиться — ще не знати, бо-ж в його точенні не може не прийняти участі, крім Англії та Франції, ще й Німеччина та Польща, як найбільше зацікавлені сторони. Будемо чекати тої подобі. Бо-ж поки-що про неї в пресі подають лише неозначені загальники, як, наприклад, — що Чехословацькі має бути гарантовано її кордони, що Німеччина та Польща матимуть вільну руку і а сході, що СРСР має бути виключений з яких був європейських пактів і т. ін. Всі ці подані пресою загальники не дають ще ґрунту для яких-будь реальних прогнозів, але вказують вони не лише на те, що настає якась радикальна зміна в європейських взаєминах, але й на те, в яких напрямках вона може відбутися. Річ це складна й потребує часу, і не обійдеться без великих зовнішніх і внутрішніх заколотів, і то не в одній якійсь державі.

Observer.

3 преси

У Львові закрилася українська газета «Хліборобський Шлях». Була це в Галичині так звана гетьманська газета.

Ріжні, розуміється, можуть бути погляди на характер Української Держави в майбутньому та її устрій — і чому певний відлам українського громадянства не може мати й свого друкованого органу для висловлювання думок що-до влаштування долі свого народу? У всенародньому, так би мовити, обміркованні цієї справи слід прислуховуватися до кожного голосу, до кожної думки, коли вона являється здоровою і конструктивною.

Але «Хліборобський Шлях» не належав до тих газет, які можна трактувати поважно. Займалася бо ця газета не лише пропагандою монархичного устрою на Україні, а була вона тако-ж трибуною тої особи, що цілковито скомпромітувала себе в українському державницько-самостійницькому русі, — бувшого гетьмана Скоропадського.

І не тільки сам бувший гетьман користав із тієї газети для своєї пропаганди, а й його син — «Наслідник Українського Престола Я. В. Пан Гетьманч Данило», що в числі з 28 квітня с. р. вмістив був тако-ж і свою статтю: «Українська державність — українська молодь».

Американський «гетьманський» часопис в Чикаго «Наш Стяг», передруковуючи цю статтю у своєму числі з 18 травня с. р., так озглавив свою замітку з цього приводу великими літерами на чільному місці газети:

«Слово Наслідника Українського Престола в справі відбудови української самостійної гетьманської держави».

І далі:

«Це перший раз законний Наслідник Українського Престола, яко представник молоді української генерації, виступив публічно і заявив цілому Українському Народові, як Він розуміє Українську Державну Справу та в якому напрямку треба працювати Українцям, особливо молодшій українській генерації, щоб відновити Українську Самостійну Гетьманську Державу».

Не розуміють люде, що анекдотом оддають ці їхні розмови про «законного Наслідника Українського Престола».

Нема чога на цьому місці нагадувати, при яких обставинах і з яких причин бувший гетьман Скоропадський перестав бути гетьманом. Так саме зайвим є пригадувати, що тільки іменем авантюри треба б назвати оті всі намагання самому зватися далі «законним гетьманом» і навіть сина свого виставляти яко «законного Наслідника Українського Престола», того якогось престолу, якого й сам п. Скоропадський не мав, коли таки був справді гетьманом.

Вийшла нова книжка

А н д р і й Я к о в л і в

Основи конституції Української Народньої Республіки

Видавництво «Меч», Париж 1915.

Ціна — 3 фр. Набувати в редакції «Тризуба» та у всіх його представників в інших країнах, в Бібліотечі ім. С. Петлюри (41, Rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9-e) та в Українській Книжковій Агенції в Парижі.

Ця книжка визначного українського правника являється добрим джерелом до пізнання правових основ легальности Уряду Української Народньої Республіки та важности для української справи його зараз існування.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9)

відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6.

При Бібліотечі Музей С. Петлюри

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з різних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому. За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу) і 25 фр. безпеки.

Коштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— Свято Покрови в Альгранжі. 19 жовтня с. р. Альгранжська філія Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції святкувала день традиційного українського військового свята Покрови. О 6 год. веч. уповноважений Філії Т-ва в Альгранжі сотн. Руденко, відкриваючи свято, підкреслив у своєму слові значіння цього традиційного військового свята, яке було дуже шановане ще нашими прадідами запорожцями, що кликали Заступницю і Покровительку в допомогу в тодішній героїчній боротьбі проти ворогів України. Переходячи після до промови, сотн. Руденко нагадав, що наша армія відродила була цю прекрасну традицію і цим зв'язала нас із славною минувиною нашого народу. Далі, торкаючися обставин, в яких ми перебуваємо, сотн. Руденко висловлює глибокий жаль, що ми не в стані гідно вшанувати цей день, бо поки Україна не визволиться з неволі і не повернеться до вільного життя, розвитку і розцвіту, не можемо зробити так, як хотіли б. Розпорошеність наша на чужині по всіх усюдах, матеріальна неспроможність, часом неповне зрозуміння де-якими українцями нашої боротьби і значіння тяжких жертв за нашу волю стають тому те-ж на перешкоді. Нехай же цей день св. Покрови стане днем мира, згоди і братерської любови по-між нами, щоб ні одна сила не змогла нашого завдання, покладеного на нас нашою батьківщиною, щоб патронка цього свята заступила своїм Покровом, об'єднала і зміцнила наші сили.

Але щоб ці слова не розходили-

ся з ділом, сотн. Руденко, подавши коротенькі відомості про будову в Празі музею Визвольної Боротьби України, звернувся до присутніх членів філії та гостей з закликом зв'язати це свято св. Покрови з національним обов'язком і скласти по силі можливості свій дар на цю будову, призначення якої — зібрати та схоронити все, що торкається героїчних визвольних змагань української нації.

Потім один із гостей, п. Іван Ткаченко, виступив з промовою, в якій етап за етапом намалював повну картину значіння Музею, як історичного пам'ятника. Закінчуючи свою промову, п. Ткаченко звернувся з гарячим закликом до всіх присутніх прийти на допомогу цій важній для нас будові. Після того було пущено в обіг підписний лист і влаштовано гру в лото, відсоток з якого цілком призначено на згадану будову, що разом з грішми, зібраними по підписному листу, буде надіслано до Праги.

— Свято Покрови в Ліоні. 20 жовтня з нагоди свята Покрови філія в Ліоні Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції, на чолі з підполк. С. Тараном, влаштувала товариський обід. Навколо столу зібралися всі члени Ліонської філії та їх гості. На принципі обіду уповноважений Т-ва підполк. Таран виголосив тости за батьківщину та за українське військо, а тако-ж за здоров'я голови Т-ва ген. штабу ген.-хор. О. Удовиченка. Гучне «слава» і дружні оплески були відповіддю на цей тост. Дружня атмосфера, святочний настрій і розуміння єдиної мети об'єднували вояків в той мент.

Г а л у ш к а , адм. сотн.

— Чергова товариська бесіда в редакції «Тризуба» відбудеться в неділю, 24 листопада с. р. Початок о год. 4.

Товариська бесіда 10 листопада с. р. дала чистого прибутку 92 фр. 40 сент.

В Польщі.

— В Українському Науковому Інституті у Варшаві 13 листопада с. р. відбувся виклад проф. Б. Лепкого на тему «Своє і чуже в літературі».

В Чехословаччині.

— З діяльності Союзу Українських Журналістів і Письменників у Чехословаччині і. 26 жовтня с. р. відбувся черговий літературний вечір Союзу з дуже цікавою доповіддю проф. Бочковського на тему «Етіопія і проблема кольорових рас».

На черзі тепер доповідь на тему «О. Саліковський і українська преса», з приводу річниці його смерті. Далі О. Олесь має прочитати свою нову драму «Обітована земля», що вже йде на українській сцені у Львові.

Союз тако-ж зміцнює свої зв'язки з чужиною. Ліга Націй почала акредитувати українських журналістів, членів Союзу; державні залізниці різних країн визнають членам Союзу право зниженого тарифу й т. д.

Оскільки б українські журналісти з інших країн більше підтримували Союз, то можна б було досягти того, що українські журналісти визнавалися би скрізь на рівні з журналістами інших народів, державних. На жаль, процес об'єднання українських журналістів не йде так скоро, як би того хотілося.

В Німеччині.

— В Українському Науковому Інституті в Берліні 8 листопада с. р. відбулася доповідь українською мовою д-ра М. Антоновича про його розшуки в Кенігсберзькому державному архіві.

— Спілка Українців

у Німеччині влаштувала в четвер, 14 листопада с. р., ХХІ сходуни «Живої Газети», які було присвячено питання організації українських збройних сил під час світової війни.

П. Федір Ємець, співучасник організації «Синьої Дивізії», подав свої спомини про український табор у Ветцлярі.

— Українське Національне Об'єднання (УНО) в Берліні виявляє в останньому часі жваву організаційну, пропагандистську діяльність серед чужинців та відчитову діяльність. Сталі сходуни членів УНО відбуваються що два тижні. З доповідей, зроблених на цих зібраннях, слід одмітити історичні розвідки голови організації д-ра І. Драбатового і д-ра Полетики. Зібрання 29 жовтня с. р. було присвячено святу «1 листопада».

Число членів УНО в останньому часі значно збільшилося.

Комітет дружби народів Кавказу, Туркестану й України.

2 листопаду відбулося в Парижі, під головуванням п. А. Чхенкелі, б. міністра Грузії в Парижі, річне засідання Комітету Дружби Народів Кавказу, Туркестану й України. Секретарь К-ту п. Абас бей Алібеков подав звіт про діяльність К-ту за минулий рік, зазначивши, що К-т протягом згаданого терміну влаштував: 1) два великих доклади, а саме п. Рене Піноца на тему «Національне питання на Сході Європи», під головуванням п. Сул'є, віцепредседати комісії закордонних справ Палати Депутатів, і лекцію бун. депутата маркіза де-Магалона на тему «Українська поезія», при допомозі Комітету «Франс-Оріан»; 2) лекцію п. Чокаєва на тему «Східній Туркестан» і лекцію п. Расул-Заде про «Ухили в совітському Азербейджані»; 3) академію пам'яті маршала Пилсудського.

Крім цих виступів К-т мав 12 своїх внутрішніх зборів, на яких вирішались різні справи, заслуховувалися доклади членів і запрошених гостей, відбувалися зві-

ти про подорожі членів К-ту і про виступи, заініційовані Комітетом.

Зближуюча праця членів Комітету тако-ж дуже сприяла й уможливила дужі виступи репрезентованих ним народів у Женеві перед Лігою Націй.

Другою точкою засідання К-ту стояли перевибори Президії К-ту. Перед тим як скласти демісію Президії, проф. О. Шульгин запропонував ушанувати вставанням пам'ять померлого Алі Мардан бея Топчубаші, річниця смерті якого майже припала на день засідання Комітету, потім дав характеристику роботи Комітету, підкресливши повну дружність і активність роботи Комітету, пояснивши це складом Комітету і системою, яка була покладена в його організацію (кожна національна секція, згідно з статутом, представлена двома особами, що мають довір'я своїх національних організацій і контакт з ними, а разом з тим входять до Комітету персонально, що все разом дає стабільність роботи і складу Комітету). Збори, заслухавши звіт Президії, одностайно висловили їй подяку і на знак довір'я так само одностайно переобрали її на другий рік в повному складі, а саме: на голову — проф. О. Шульгина, на заступника голову — п. Мустафу бея Чокаєва і на секретаря — п. Абас бея Алібекова.

Бібліографія.

— Андрій Яковлів. Основи конституції Української Народної Республіки. Видавництво «Меч», Париж, 1935. Стор. 64 in 8-о.

Нове видання видавництва «Меч» представляє собою збірку двох статей проф. А. Яковлева: 1) Основи конституції УНР, 2) До питання про легальність Уряду УНР.

Інтересна книжечка дає матеріал для правого узasadнення основ легальності Уряду Української Народної Республіки та пояснює всю важність posiadання українцями такого законного державного центру, яку

так у своїй праці характеризує проф. А. Яковлів: «Юридичний аналіз конституційних актів УНР переконує нас, що традиція законної влади УНР, легальний титул її — не втрачено, не дивлячись на примусове залишення владою УНР території України: він зберігається в Державному Центрі, в Уряді УНР. Цей легальний титул являється тут, за кордоном, величезної ваги фактором, бо він лучить в одне державне ціле ту частину наводу, що знаходиться на еміграції, з тією, що живе на рідній землі, а тако-ж дає можливість легально заступати перед іншими державами цілий український народ, його інтереси й бажання».

Лист до Редакції.

Після вистави «Наталки Полтавки» 2 листопада с.р., п. Ж. Сивель, довголітній колись учитель французької мови в одній із гімназій на Україні, надіслав до Редакції такого листа з виразами симпатій до України і поздоровленнями з успіхом для трупи п. Шмалія:

Paris, le 9 novembre 1935

Cher Monsieur le Rédacteur!

Permettez-moi, par votre intermédiaire, et si possible par l'intermédiaire du «Trident», d'exprimer à M. Schmalý et à sa troupe mes congratulations sincères pour le magnifique succès obtenu le 2 novembre, avec la représentation de «Natalka Poltavka».

Je ne suis qu'un insignifiant petit bonhomme, il est vrai, mon opinion n'a pas de valeur, mais j'aime l'Ukraine qui fut pour moi une seconde patrie, et j'aime surtout l'âme ukrainienne qui a tant d'analogie avec mon âme bretonne.

J'aime l'Amour; et l'Art est l'expression de l'Amour; comme lui, il est éternel et toujours vrai,

sous tous les cieux, en toutes langues, et la vôtre a de si jolis mots pour exprimer la tendresse du cœur!

Veillez croire, cher Monsieur le Rédacteur, à mes sentiments profonds pour votre beau pays et à mon admiration sans borne

pour tous les efforts tentés par vos compatriotes pour faire connaître sa littérature et son art, et agréer pour vous-même l'expression de mon entière considération.

J. Civel.

Нові книжки й журнали.

— В. Садовський. Робоча сила в сільському господарстві України. Праці Українського Наукового Інституту у Варшаві. Том XXVI. Серія економічна, кн. 6. Варшава, 1935.

— Шлях Нації, місячник української національної політики і громадського життя. Ч. 7, листопад 1935. Львів.

— Наша Культура, науково-літературний місячник. Кн. 8, листопад 1935. Варшава.

— Вістник, місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Листопад 1935. Львів.

— Життя і Знання, ілюстрований популярно-науковий журнал-місячник. Ч. 11, листопад. 1935. Львів.

— Назустріч, література, мистецтво, наука, громадське життя. Ч. 21 (45), 1 листопада 1935. Львів.

— Нова Хата, двотижневий журнал для плекання домашньої культури. Ч. 20, 15 жовтня, і ч. 21, 1 листопада 1935. Львів.

— Церква і Нарід, двотижневик, присвячений церковним і церковно-громадським справам. Ч. 16, 1 листопада 1935. Крем'янець.

— Український Сокіл, часопис Союзу Українського Сокілства закордоном. Число 8-9 (14-15), жовтень-листопад 1935. Прага.

Нова книга

Святослав Доленга

Скоропадщина

Адреса видавництва: М. Кунуцькй, Ul Staroscińska 4, m. 3, Warszawa, Pologne.

Книжку можна набувати тако-ж у Редакції «Тризуба» та у представника «Тризуба» у Польщі: J. Lipowski, ul. Czerniakowska 204 m.25, Warszawa.

Ціна 10 фр.

Бувші вихованці Спільної Юнацької Школи Армії УНР

влаштовують у суботу 30-го листопаду 1935 року о 21 год. 30 в салі Moulin-de-la Galette (pif 81, rue Lépic i 1, rue Girardon, Paris 18, метро Lamarck).

Вечірку-баль

В добірному програмі співи, танці національні й т. ин.

Буфет дешевий, танці до ранку, жаз.

Вступ — 7 фр., панії, студенти й безробітні — 5 фр.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.